

“Negar el dret a vot als immigrants és contraproduent”

Jordi Sànchez i Picanyol
(Barcelona, 1964),
professor de Ciència
Política a la Universitat
de Barcelona,
és director de la
Fundació Jaume Bofill,
una entitat independent
creada l'any 1969
per difondre els valors
de la democràcia,
la igualtat social
i l'afirmació nacional
de Catalunya.
Uns objectius que més
de trenta anys després
són plenament vigents.

En un moment clau per al pensament en llibertat, el 1969, naixia a Barcelona la Fundació Jaume Bofill, amb l'objectiu d'esdevenir un referent crític amb l'*statu quo* i intentar impulsar les transformacions polítiques i socials necessàries per construir una societat millor. Aquest ideal, molt propi dels corrents de pensament de finals dels anys 60, convertí aquesta entitat en un petit oasi enmig de la foscor del franquisme. Trenta-tres anys després, si bé ha canviat moltíssim el context polític, social i cultural del país i del món, els objectius d'aquesta fundació continuen essent, en el fons, els mateixos.

“Les institucions públiques, especialment, tendeixen a determinar l'acció política pel dia a dia i allò urgent acaba matant allò que és important”, diu Jordi Sànchez, el director de la Fundació Bofill. Per això justifica l'existència d'entitats com la que dirigeix, per aportar determinades visions i perspectives d'anàlisi “imprescindibles per a poder obrir estratègies de futur, que les institucions públiques no plantegen suficientment”.

—Quines són les línies de treball avui de la Fundació Bofill?

—Trebalem quatre grans àmbits. Tot el que fa referència a l'aprofundiment de la democràcia, millora del sistema polític —amb una atenció especial als fenòmens dels moviments socials antimundialització, especialment vius durant els darrers dos anys—. Un altre àmbit que treballem fa referència a l'anàlisi de les desigualtats socials. Una tercera línia és tot allò vinculat a la immigració, entesa des d'una doble

perspectiva: el repte d'una nova convivència cultural, i una segona molt relacionada amb els drets socials i polítics que se'n deriven. Finalment, també treballem en el camp de l'educació, entesa en un sentit ampli, com a eina bàsica de cohesió i per dotar d'igualtat d'oportunitats a la ciutadania.

—Són quatre línies que, de fet, no es poden deslligar unes de les altres...

—El mandat fundacional de quan es creà aquesta casa era el de la millora de la qualitat de vida de les persones i, com a element bàsic i transversal, la defensa dels elements d'identitat, cultural i nacional, del nostre país. Per tant, és evident que tots aquests àmbits respiren una mateixa orientació.

—D'aquests quatre àmbits en els quals treballa la Fundació Bofill, més aquesta visió nacional transversal, el que genera més expectació, fins i tot més temors, és el de la immigració. És la clau del futur?

—Tots els temes són igualment clau. La immigració es correlaciona directíssimament amb el problema de les desigualtats, de l'educació, etc. Per tant, em seria difícil establir jerarquies. En tot cas, comparteixo que entre els reptes que té la nostra societat avui, el de la immigració és un dels fonamentals. Per què? Perquè ens ho qüestiona tot: la identitat, les tendències culturals, els marcs de convivència, els mecanismes de les institucions democràtiques i de govern, determinades filosofies... Estem parlant de realitats molt consolidades en zones del nostre país. Per exemple, al barri de Ciutat Vella de Barcelona, la població immigrada és un terç del total.

"Ens hem de plantejar que, a banda de drets, els ciutadans també tenim deures. Tenim deures cívics, polítics, socials, de veïnatge... I això també val per a les persones que acaben d'arribar."

—I les institucions ho tenen tan clar?

—La percepció és que les institucions públiques, que tenen per obligació donar respostes a les disfuncions que la immigració genera, no actuen correctament. S'han situat en un debat polític allunyat de les respostes per a una bona incorporació d'aquesta població al país. Han desatès polítiques tan bàsiques com la prioritat de treballar per fer que aquestes puguin continuar vivint als seus països, en condicions dignes. No hem d'oblidar que aquesta és una immigració econòmica, de gent que marxa del seu país perquè considera que no té les condicions per viure dignament i se'n va a una suposada nova realitat on tot els serà més fàcil. El drama és que, quan arriben aquí, això no passa i molts d'ells acaben vivint en condicions pitjors que les del seu país d'origen.

—Això agreuja el xoc entre les dues poblacions?

—És evident que hi ha un xoc, que d'altra banda és inevitable. Cadascú bé amb el seu bagatge cultural, les seves tradicions. I això no podem pretendre canviar-ho de la nit al dia. Durant una generació, com a mínim, haurem de tenir la capacitat d'adap-

tar-nos mútuament, per donar la possibilitat de conviure plenament, d'aquí uns anys.

Ara, també és evident que algunes escales de valors són radicalment diferents. I és aquí on pot sorgir el conflicte; caldrà que les institucions destinin tots els recursos necessaris per evitar que aquests elements més sensibles no acabin generant una fissura social.

Hem de ser molt conscients que hi ha alguns comportaments realment difícils de pair per la població d'origen. Penso ara, per exemple, en determinades maneres d'entendre l'espai públic, d'organitzar la relació amb el veïnat, determinats comportaments en el marc escolar, la dificultat per acceptar la igualtat entre gèneres... Efectivament és un problema i ho hem de reconèixer com a tal. Però hem de confiar que una actuació conscient de les institucions i dels actors socials el permetrà superar.

—La recepta seria "drets i deures"?

—Claríssim, sí.

—Això vol dir reconèixer el dret a vot, l'acte de ciutadania per excel·lència?

—Ens hem de plantejar que, a banda de drets, els ciutadans també tenim deures. Tenim deures cívics, polítics,

socials, de veïnatge... I això també val per a les persones que acaben d'arribar. El que cal és establir un mecanisme d'acostament, cap a aquests nous col·lectius, d'entrada, per informar. La desinformació moltes vegades genera molts dels litigis que es produeixen, per desconeixement, per exemple, d'allò que es pot fer o no als llocs públics, a les places, al carrer, etc.

Aquí és on —insisteixo— han fallat les institucions.

—En què?

—Tu te'n vas als Estats Units com a immigrant i la primera cosa que et fan les autoritats és explicar-te com és aquell país, quines són les obligacions i els deures, i la realitat del lloc del país on vas a petar. Aquí això no s'ha fet.

Els immigrants tenen deures, com la resta de ciutadans. Però aquests deures han de ser dimensionats en una justa mesura. És a dir, no podem pretendre que automàticament abandonin tot el que ha estat la seva cultura, els seus valors, i que n'adoptin uns de nous, perquè això no passarà. I és aquí on, segons com es plantegin les coses, es pot produir un tancament d'aquests col·lectius i una tensió social.

—I com s'ha de fer?

—Seria molt necessari, per exemple, establir clarament què és allò que pot ser tolerable i què no. Cal deixar molt clares les normes de convivència d'aquest país. Ara, tot això ha d'anar acompanyat dels drets. Aquests darrers mesos, a Catalunya, per exemple, hem viscut la preocupació perquè determinats representants de la comunitat religiosa musulmana, els imams, acaben esdevenint els interlocutors del col·lectiu. Per tant, són interlocutors religiosos, no socials, no polítics. Això genera preocupació en un sistema que ha fet de la "no confessionalitat" una bandera. Si no donem possibilitats que aquestes comunitats puguin tenir representants polítics a partir de l'exercici del dret a vot, s'organitzen d'una altra manera. Per tant, probablement, negar el dret a vot als immigrants és contraproductiu, perquè facilita que aquestes comunitats consolidin unes xarxes de representació i de vertebra-

ció que tinguin poc a veure amb el sistema democràtic nostre i molt més lligades al seu sistema cultural i religiós.

Aquest és un exemple de la complexitat i dels errors que cometem en aquesta qüestió..

—Els governs autonòmics tenen marge d'actuació real davant aquesta nova realitat?

—En algunes coses, necessitem un marc competencial diferent. Per exemple, han de poder determinar els contingents, poder decidir quina és la capacitat d'integració de nova població. I això no és cap trencament constitucional. El Quebec, en el marc de l'estat de Canadà, disposa d'aquesta competència. És una qüestió de distribució d'una competència que avui descansa sobre el Govern central, i que l'administra sota el seu criteri únic i exclusiu, sense compartir absolutament res amb ningú, en aquest cas les comunitats autònomes. Per tant, efectivament, cal un canvi de marc competencial.

Però també crec que ens equivocariem moltíssim si ens penséssim que la política d'immigració és només una política de contingents. Hi ha intervencions que governs com el català, el valencià o el balear, així com els ajuntaments, podrien fer i que no fan. Entre altres coses perquè el tema de la immigració ha estat víctima d'un fals complex. Tant de sectors de l'esquerra com de la dreta; uns per considerar que les coses ja es resoldrien per elles mateixes i que no calia fer res, i els altres que consideraven que això de la immigració millor no intervenir-hi públicament perquè era reconèixer una realitat que no els agradava. En la pràctica, la realitat social ha desbordat les institucions i ara corren darrebre dels fets i intenten posar pedaços.

—Quin és el millor àmbit polític per intervenir en la política d'immigració?

—Probablement el millor àmbit sigui el municipal, els ajuntaments, que són la instància més propera al ciutadà i que pot respondre més ràpidament.

—Adés parlava de la visió nacional, transversal en les activitats de la Fundació. El país ha canviat molt —la nova immigració n'és un dels aspectes—, però els

“Una de les herències negatives de l'autogovern és que s'ha comptat molt poc amb la societat, per no dir gens. I quan s'hi ha comptat, només ha estat per a fer política de subvenció”

discursos polítics no gaire, es continua parlant del mateix que fa vint anys...

—El discurs polític, i no sols aquí, no respon al que demanda la societat. És a dir, continuem donant respostes de sempre a problemes nous. A la llarga acaba mostrant la ineficàcia d'aquestes noves respostes. I ja no és que les respostes que es donen no són vàlides, sinó que les preguntes estan mal formulades. Aquest és un dels problemes de la societat occidental; continuem formulant algunes preguntes que no sé si són les importants.

En el nostre cas, crec que som esclaus d'una transició, d'una determinada forma de fer la política, d'una resolució insatisfactòria a l'autogovern. La solució que es va donar en el període constituent, amb el pas dels anys, ha acabat esdevenint un parany que no ens permet disposar de recursos suficients, ni de plantejar un nou escenari polític amb garanties d'èxit, sense comptar amb l'estat. Per tant, la preocupació de les formacions polítiques continua encara amb aquest xip. Ara, les reformes d'Estatut o les millores d'autogovern, com a element únic i exclusiu, no resolen els problemes i repetes que avui té la societat catalana.

Diria que l'increment de l'autogovern és absolutament necessari, però no suficient. També cal un canvi d'actitud, de paradigma, en el qual s'entengui que la forma d'exercir el poder necessita unes noves maneres de fer molt més pròximes a la gent, amb col·laboració i participació de la societat i la ciutadania.

Sense això, el país no tirarà endavant. Lamentablement, hi ha massa indicadors que ens mostren que totes les institucions —fins tot les que s'omplen la boca amb la societat civil— compten massa poc amb la societat i només fan allò que és la seva obligació. Forma part d'una manera antiga de governar que la realitat ha superat.

Els polítics avui són massa gelosos de les seves competències, menystenen massa la societat. Això acaba tenint un efecte desmobilitzador, ja que la societat veu que no compten amb ella. Fins i tot, moltes de les accions polítiques acaben destruint algunes de les potencialitats de la societat.

—És a dir, la perversió és que el sistema democràtic ha ofegat la societat civil de casa nostra, per comptes de potenciar-la?

—Sí. Lamentablement, una de les herències negatives d'aquests anys d'autogovern és que s'ha comptat molt poc amb la societat civil, per no dir gens. I quan s'hi ha comptat, només ha estat per fer política de subvenció. Però no hi ha hagut ni la capacitat, ni l'interès d'estimular l'aparició d'espais civils que puguin desenvolupar-se.

Lògicament no tot és culpa de les administracions. També és evident que, en els darrers anys, la pressió cultural, econòmica, professional, que s'ha anat consolidant en la nostra societat ha fet que l'individualisme, com a model convivencial, guanyi a qualsevol altra concepció més comunitarista, de compromís cívic de la ciutadania.

Això ens costarà de recuperar. Un cop s'han destruït és molt difícil tornar a construir xarxes ciutadanes, que redescobreixin la dimensió col·lectiva en els individus.

Enric Rimbau